

Jolanta Szulc
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego
Katowice

Biblioteki uczelni kościelnych w Polsce – między tradycją a współczesnością

WSTĘP

Celem artykułu jest przedstawienie charakterystyki księgozbiorów bibliotek kościelnych szkół wyższych w Polsce oraz ukazanie ich związku z historią i rozwojem uczelni, którym służą.

Całość podzielono na trzy części. w pierwszej przedstawiono, z konieczności w sposób skrótowy, status prawny kościelnych szkół wyższych, który obecnie określany jest przez Konkordat podpisany 28 lipca 1993 r. między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską, i ratyfikowany 23 lutego 1998 r. Wykorzystano tu publikacje ks. Józefa Krukowskiego, profesora zwyczajnego nauk prawnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, eksperta Komisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektu ustawy o ratyfikacji Konkordatu. Omówienie zapisów konkordatowych poprzedziła krótka refleksja na temat sytuacji, w jakiej znalazły się polskie uczelnie teologiczne po zakończeniu drugiej wojny światowej.

Część druga zawiera krótkie charakterystyki bibliotek uczelni kościelnych i wydziałów teologicznych utworzonych na uniwersytetach państwowych. Uwzględniono historię księgozbiorów oraz wielkość i zakres zbiorów. Zamieszczono informacje na temat zbiorów specjalnych i typów dokumentów gromadzonych w tych bibliotekach.

Zamiarem autorki było przedstawienie aktualnych danych dotyczących zasobów poszczególnych bibliotek. w tym celu wykorzystano zarówno materiały drukowane jak i informacje znajdujące się na stronach World Wide Web (wykaz adresów internetowych podano na końcu artykułu).

W końcowej części przedstawiono krótkie podsumowanie i wnioski. Zamieszczono wykaz wyższych szkół teologicznych uwzględnionych w „Informatorze Nauki Polskiej” za rok 2000. Wskazano także na niektóre problemy związane z rozwojem bibliotek kościelnych w Polsce.

STATUS PRAWNY KOŚCIELNYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH

Przez wieki Kościół katolicki w Polsce dysponował narzędziami rozwoju podstawowych wartości ducha ludzkiego jakimi były ośrodki myśli teologicznej. Początkowo miało to miejsce w Krakowie, a w nowszych czasach w kilku innych miastach.

Jeszcze w okresie międzywojennym duża liczba wyższych seminariów duchownych miała status wyższych szkół nieakademickich, zaś alumni mogli zdobywać stopnie akademickie w pięciu istniejących wówczas wydziałach teologicznych: w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim, we Lwowie na Uniwersytecie Jana Kazimierza, w Wilnie na Uniwersytecie Stefana Batorego, w Warszawie na Uniwersytecie Warszawskim i w Lublinie w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim¹.

Sytuacja zmieniła się po zakończeniu działań wojennych prowadzonych w latach 1939-1945. Niektóre z ośrodków teologicznych znalazły się poza granicami kraju, inne zostały zlikwidowane przez władze komunistyczne. Nie bez znaczenia pozostał fakt zerwania w dniu 12 września 1945 r. przez Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, Konkordatu z 10 lutego 1925 r.² w tych okolicznościach władze kościelne podjęły szereg inicjatyw mających na celu odbudowanie ośrodków studiów teologicznych działających w Polsce przed 1939 r.

W 1968 r., kierowana przez kard. Karola Wojtyłę,

¹ Pieronek T.: *Droga odrodzenia polskich uczelni teologicznych*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2002 t. 35 z. 1 s. 7-16.

² Mezglewski A.: *Spór o wygaśnięcie konkordatu polskiego z 1925 roku*. „Rocznik Nauk Prawnych” 1988 [t.] 8s. 325-340.

Podkomisja Studiów w Episkopacie opracowała projekt rozmieszczenia w Polsce wydziałów teologicznych, zgodnie z zasadami wskazanymi przez "Normae quaedam" dołączonymi do Konstytucji Apostolskiej "Sapientia christiana". z okazji wizyty prefekta rzymskiej Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego, kard. Gabrieli Marii Garonne, kard. Karol Wojtyła przedstawił na zebraniu Konferencji Episkopatu opracowaną przez siebie "Relację o stanie nauki katolickiej w Polsce"³. Wskazał w niej na wkład Kościoła w dzieje nauki i kultury, przypomniał historyczne znaczenie dla Polski tradycji kultury łacińskiej oraz omówił współczesny stan nauki katolickiej w Polsce.

Ksiądz Kardynał przygotował także "Wyjaśnienie w sprawie akademickich stopni naukowych w zakresie teologii i innych nauk kościelnych", które zostało przyjęte w czasie 136. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski w Częstochowie w dniu 5 maja 1973 r. oraz opracował "Pro memoria" w sprawie kościelnych instytucji naukowych o charakterze akademickim w Polsce", stanowiące główny zrab "Komunikatu Episkopatu Polski w sprawie kościelnych studiów i uczelni akademickich w Polsce", przyjętego przez 147. Konferencję Plenarną, obradującą w Warszawie w dniach 11-12 marca 1975 r.⁴

Ważnym dokumentem w tej sprawie był "Memoriał Komisji Episkopatu ds. Nauki Katolickiej w sprawie ugruntowania akademickiego charakteru studiów w wyższych seminariach duchownych do Konferencji Episkopatu Polski". Jego treść została zaaprobowana przez 150. Konferencję Plenarną w Warszawie w dniu 19 listopada 1975 r. Nowy system studiów przyjęty we wspomnianym "Memoriale" polegał na wdrożeniu trzech założeń:

1. na utworzeniu wystarczającej sieci kościelnych uczelni akademickich;
2. możliwości zawierania umów o współpracy dydaktycznej i naukowej z tymi uczelniami przez wyższe seminaria duchowne;

³ *Kalendarium życia Karola Wojtyły*. Oprac. A. Boniecki. Kraków 2000, s. 445.

⁴ Pieronek T.: *Droga...*, s. 10.

3. rejonizacji, czyli przypisaniu istniejącym uczelniom seminariów duchownych, diecezjalnych i zakonnych, z którymi będą zawarte umowy⁵.

Zorganizowanie sieci kościelnego szkolnictwa wyższego, stworzenie mechanizmów pozwalających na kształcenie kadry naukowej niezależnie od instytucji państwowych oraz przypisanie wydziałom teologicznym seminariów przez ich rejonizację trwało lat kilkanaście. Ważnym wydarzeniem w tym okresie, było ogłoszenie w dniu 8 grudnia 1981 r. bulli "Beata Hedvigis", którą Jan Paweł II erygował Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie⁶.

Postulat udostępnienia duchownym i świeckim kościelnym szkoł wyższych i uznania ich statusu cywilnego został częściowo uwzględniony w ustawie o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982 r.⁷ Natomiast Umowa z dnia 30 czerwca 1989 r. między Rządem a Episkopatem spowodowała nie tylko uznanie przez państwo stworzonego przez Kościół w Polsce systemu szkolnictwa wyższego, ale także uznanie wszystkich nadanych przez uczelnie kościelne stopni i tytułów naukowych poczynszy od 1954 r., oraz otwarła te uczelnie, choć w sposób ograniczony, przed ludźmi świeckimi⁸.

Pozycję wyższego szkolnictwa kościelnego wzmocnił konkordat podpisany w 1993 r., a obowiązujący po ratyfikacji w 1998 r.⁹

⁵ Do podpisania pierwszych umów doszło już wcześniej, bo w dniu 22 czerwca 1973 r., pomiędzy Papieskim Wydziałem Teologicznym w Krakowie a Instytutem Teologicznym Księża Misjonarzy w Krakowie oraz Papieskim Wydziałem Teologicznym w Krakowie a Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Por. Pieronek T.: *Droga...*, s. 12.

⁶ „Acta Apostolicae Sedis” 1982 vol. 74 s. 369-372.

⁷ „Dziennik Ustaw” 1982 rr 14 poz. 113.

⁸ Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Konferencją Episkopatu Polski w sprawie uregulowania statusu wyższych uczelni papieskich oraz trybu i zakresu uznawania przez Państwo stopni i tytułów naukowych nadawanych przez te uczelnie. Por. „Monitor Polski” 1989 nr 22 poz. 174.

⁹ Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską podpisany 28 lipca 1993 r. Por. „Dziennik Ustaw” 1993 Nr 51 poz. 318; Góralski W., Adamczewski W.: *Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską z 28 lipca 1993 r.* Płock 1994.

Regulacje dotyczące sytuacji wyższych uczelni kościelnych w Polsce (określone w art. 15 konkordatu) dotyczą następujących kwestii:

1. uznania prawa Kościoła do zakładania i prowadzenia własnych szkół wyższych;
2. statusu prawnego kościelnych szkół wyższych;
3. dotacji państwowych na rzecz uczelni kościelnych¹⁰.

Konkordat potwierdza prawo Kościoła do prowadzenia szkół wyższych, czyli tych szkół, które już zostały założone, oraz uznaje prawo do zakładania nowych uczelni katolickich, w tym wydziałów teologicznych na uniwersytetach państwowych. Warunkiem uzyskania przez te uczelnie statusu szkoły wyższej katolickiej jest uznanie jej statusu kościelnego przez Stolicę Apostolską. Sytuację prawną tego typu uczelni regulują ustawy kościelne oraz konstytucje papieskie¹¹.

Warunkiem uzyskania uprawnień państwowych przez wyższe szkoły katolickie jest dostosowanie się tych uczelni do wymogów określonych w ustawach powszechnie obowiązujących. Artykuł 15 ust. 2 Konkordatu postanawia, iż wymogi te mają być uzgodnione między Rządem RP i Konferencją Episkopatu Polski upoważnioną przez Stolicę Apostolską.

Status uczelni papieskich określany jest przez umowę, zawartą między Rządem RP a Konferencją Episkopatu Polski z dnia 1 lipca 1999 r. w sprawie statusu prawnego szkół wyższych zakładanych i prowadzonych przez Kościół katolicki, w tym uniwersytetów, odrębnych wydziałów i wyższych seminariów duchownych, oraz w sprawie trybu i zakresu uznawania przez państwo stopni i tytułów nadawanych przez te uczelnie¹².

Obecnie Kościół katolicki posiada w Polsce następujące szkoły wyższe:

¹⁰ Krukowski K.: *Konkordat Polski : znaczenie i realizacja*. Lublin 1999, s. 145.

¹¹ *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*. Poznań 1984, kanon 807-821; *Konstytucja Jana Pawła II z 15 kwietnia 1979 r. o uniwersytetach katolickich*. „Sapientia Christiana” („Acta Apostolicae Sedis” Vol. 71 1979 s. 469-521) oraz *Konstytucja Jana Pawła II z 15 sierpnia 1990 r. „Ex corde Ecclesiae”* („Acta Apostolicae Sedis” 1990 vol. 99 s. 1475-1509).

¹² „Dziennik Ustaw” 1999 Nr 63 poz. 727.

a. Katolicki Uniwersytet Lubelski, Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Wyższą Szkołę Filozoficzno-Pedagogiczną „Ignatianum” w Krakowie, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie, składający się z dwóch autonomicznych sekcji: Św. Jana Chrzyciela i Św. Andrzeja Boboli;

b. wydziały nauk kościelnych na uniwersytetach państwowych: Wydział Teologii, Wydział Prawa Kanonicznego i Wydział Filozofii Chrześcijańskiej na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Teologii na Uniwersytecie Opolskim, Wydział Teologii na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Teologii na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Wydział Teologii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Teologii na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach¹³.

BIBLIOTEKI UCZELNI KOŚCIELNYCH w POLSCE

Uczelnie kościelne w Polsce dysponują bogatymi zbiorami bibliotecznymi, w skład których wchodzi cenne stare druki, znaczące kolekcje, liczne darowizny. Historia tych księżnic nieodłącznie związana jest z dziejami uczelni, którym służą. Przegląd tych szacownych instytucji rozpoczniemy od Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO

Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu

¹³ Ks. J. Krukowski nie wymienia Wydziału Teologii utworzonym na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w 2001 roku i Wydziału Teologii na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, który został powołany w roku 2000. Por. Krukowski J.: *Kościół i państwo : podstawy relacji prawnych*. Lublin 2000, s. 320.

Lubelskiego prowadzi swoją działalność od momentu powstania Uniwersytetu Lubelskiego, to jest od 9 grudnia 1918 roku¹⁴. Na prośbę ks. rektora Idziego Radziszewskiego organizowaniem pracy w Bibliotece zajęła się Emilia Szeliga-Szeligowska. Najważniejszym wówczas przedsięwzięciem było sprowadzenie do Lublina księgozbiorów (liczących już wtedy 40.000 woluminów), gromadzonych w Piotrogradzie, a powstałych zarówno z darów, jak i poprzez zakupy. Oprócz założycielskiego daru polonii piotrogrodzkiej należy wspomnieć dar Jerzego hr. Moszyńskiego w 1923 r., który obejmował 16.000 woluminów (w tym ponad 3.000 starych druków), a także inne cenne darowizny, m.in. księgozbiory: Stanisława Smolki, Bolesława Ussasa, Mieczysława Żywczyńskiego, Józefa Bojara, Stefana Kunowskiego, Władysława Tatarkiewicza, Stanisława Odlanickiego-Poczobuta, Ewy Szonert, Leopolda Łąbedzia, Josefa De Smeta, Władysława Fiedora. Wśród darów rękopiśmiennych znajdują się w Bibliotece rękopisy Archiwum Filomatów z kilkudziesięcioma autografami Adama Mickiewicza (przekazane przez prymasa Stefana Wyszyńskiego), utwory i listy Jerzego Lieberta, rękopisy Władysława Tatarkiewicza, dziennik Józefa Czapskiego z lat 1942-1974 i inne cymelia. Przez cały okres PRL w BU KUL gromadzone były polskie wydawnictwa emigracyjne (około 6.700 woluminów) oraz krajowe wydawnictwa podziemne (niezależne) tzw. "trzeciego obiegu" (3.400 woluminów druków zwartych oraz 1.070 tytułów czasopism). Do najcenniejszych w zbiorach specjalnych Biblioteki należą : Decretum Gratiani, iluminowana, rękopiśmienna księga pergaminowa z końca XIII w.; J. De Turrecremata: Expositio super toto Psalterio. Kraków 1475; Rudimentum novitorium, sive Chronicarum et historiarum epitome. Lübeck 1475; I. Crastonus: Lexicon Graeci-Latinum. Vizenza 1483 (jest to jedyny egzemplarz w Polsce).

Obecnie Biblioteka gromadzi księgozbiór o charakterze uniwersalnym. Zasoby Biblioteki tworzone są poprzez regularne zakupy, wymianę krajową i zagraniczną, depozyty, prawo do

¹⁴ Por. Szumił H.I.: *Biblioteka Uniwersytecka, Księga pamiątkowa w 75-lecie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*. Lublin 1994, s. 680-690.

egzemplarza obowiązkowego (od 1997 r.) oraz dary. Placówka gromadzi i udostępnia znaczące ilości czasopism. w początkach 2001 roku bieżąca prenumerata obejmowała 6.236 tytułów, w tym niemal połowę stanowiły czasopisma zagraniczne, sprowadzane z 52 krajów całego świata. Łączne zasoby Biblioteki Uniwersyteckiej KUL wynoszą 1.744.649 jednostek bibliotecznych (stan z 1 stycznia 2002 r.)¹⁵ i obejmują :

- zbiory druków zwartych nowych - 926.195;
- zbiory specjalne (stare druki, atlasy, mapy, nuty, grafiki, rękopisy, albumy) - 99.280;
- czasopisma - 364.150;
- zbiory osiemnastu biblioteka zakładowych - 355.024.

Biblioteka Uniwersytecka KUL wraz z siecią 18 bibliotek zakładowych, instytutowych i wydziałowych tworzy jednolity system biblioteczno-informacyjny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego¹⁶. Udostępnia komputerowy (zintegrowany) sieciowy katalog VILS OnLine (OPAC), który jest na bieżąco uzupełniany i obecnie obejmuje publikacje wydane po roku 1995.

BIBLIOTEKA PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ

Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie związana jest z Uniwersytetem Jagiellońskim. 12 maja 1364 roku król Kazimierz Wielki wydał akt fundacji uniwersytetu, określanego mianem „Studium Generale”, zatwierdzony uprzednio przez papieża Urbana V. Studium nie posiadało wydziału teologii. Na prośbę królowej Jadwigi i jej małżonka Władysława Jagiełły ówczesny papież Bonifacy IX dnia 11 stycznia 1397 roku wydał Bullę erygującą Wydział Teologii w Krakowie. w akcie fundacyjnym Akademii z dnia 26 lipca 1400 roku Wydział Teologiczny wymieniony został na pierwszym miejscu i odąd był przez wiele stuleci najważniejszym

¹⁵ Dane zamieszczone na stronie WWW Biblioteki Uniwersyteckiej KUL: <http://pater.kul.lublin.pl/fakty/zasoby/htm> (19.07.2002).

¹⁶ Tamże.

w krakowskiej uczelni akademickiej¹⁷.

Na podstawie uchwały Rady Ministrów z 11 sierpnia 1954 r. Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego został z dniem 31 października 1954 r. formalnie włączony do nowo zorganizowanej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie¹⁸. Stolica Apostolska w 1959 roku wydała dekret stwierdzający, że Wydział Teologiczny zgodnie z jego ustanowieniem i charakterem "trwa pod kierownictwem jednej władzy kościelnej". Dzięki staraniom kardynała Karola Wojtyły wydziałowi temu został przyznany w 1974 r. zaszczytny tytuł papieski. w dniu 8 grudnia 1981 roku Jan Paweł II ogłosił bullę „Beata Hedvigis”, na mocy której została ustanowiona Papieska Akademia Teologiczna, składająca się z trzech wydziałów: teologii, filozofii i historii Kościoła.

Ze względu na fakt przeniesienia przez władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej księgozbioru Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego do Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej zmuszona została do zgromadzenia nowego księgozbioru. w 1997 r. całość księgozbioru liczyła prawie 200 tys. tytułów publikacji zwartych z zakresu teologii, filozofii i historii Kościoła oraz ok. 1800 tytułów czasopism, w tym prawie 900 zagranicznych¹⁹. Na początku 2002. r. księgozbiór wzrósł do 330.000 wol. książek i 3.400 tytułów czasopism. Ponadto w zbiorach biblioteki Akademii znajdują się 73 inkunabuły, 5.000 starych druków, ok. 500 rękopisów, a także mapy i dokumenty audiowizualne.

W skład biblioteki Akademii wchodzi biblioteki

¹⁷ Por. Piech S.: *Teologia w Krakowskim Wydziale Teologicznym od Tridentinum do Vaticanum II*. [W:] *Jubileusz sześćsetlecia Wydziału Teologicznego w Krakowie 20 X 1996 – 20 X 1997*. Red. tomu: J. Morawa, S. Postawa. Kraków 1998. Studia do dziejów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego T. 10, s. 549-568.

¹⁸ Barciak M.: *Okupacja – Wyzwolenie – Likwidacja (1939-1954)*. [W:] *Wydział Teologiczny w Krakowie 1397-1997 : księga jubileuszowa*. Red. S. Piech. Kraków 1997, s. 210 i n.

¹⁹ Kubiś A., Szczurek J.D.: *Nowy etap (1981-1997)*. [W:] *Wydział Teologiczny w Krakowie 1397-1997*. Red. S. Piech. Kraków 1997, s. 244-245.

wydziałowe, instytutowe i biblioteki katedr. Biblioteka Główna udostępnia swoje zbiory w dwóch budynkach: przy ul. Podzamcze 8 – zbiory dokumentów zwartych i specjalnych oraz przy ul. Franciszkańskiej 1 – zbiory czasopism.

W trosce o właściwą obsługę czytelników oraz prawidłowe przechowywanie zgromadzonego księgozbioru władze uczelni podjęły starania o budowę nowego gmachu dla biblioteki. w dniu 6 października 2001 r. J. Em. kard. Franciszek Macharski, jako Arcybiskup i Metropolita Krakowski oraz Wielki Kanclerz Akademii poświęcił i wmurował kamień węgielny pod budowę nowej siedziby biblioteki, która mieścić się będzie w Krakowie przy ulicy Grota Roweckiego²⁰.

Biblioteka PAT od 1991 r. brała udział w spotkaniach i pracach nad tworzeniem Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, powołanej w 1995 r. Od 1993 r. uczestniczy w pracach Krakowskiego Zespołu Bibliotecznego, grupującego biblioteki naukowe wdrażające sieć komputerową w oparciu o system VTLS.

BIBLIOTEKA PAPIESKIEGO WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO WE WROCŁAWIU

Biblioteki papieskich wydziałów teologicznych stanowią grupę bibliotek kościelnych o charakterze akademickim. Do nich należy Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu. Jest to placówka naukowa o charakterze kościelnym. Stanowi ważne ogniwo działalności naukowo-dydaktycznej Papieskiego Wydziału (Fakultetu) Teologicznego, jednowydziałowej uczelni teologicznej, istniejącej we Wrocławiu od 1968 roku, a będącej kontynuacją przedwojennego Wydziału Teologicznego działającego w ramach ówczesnego Uniwersytetu Wrocławskiego.

²⁰ Por. <http://www.pat.krakow.pl> (19.07.2002) ; Bednarczyk J.: *Działalność Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie*. „Notes Biblioteczny” 2001 nr 1 (195) s. 3-14.

Główny księgozbiór Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wrocławskiego podzielił losy całej Biblioteki Uniwersyteckiej, która spłonęła w 1945 roku. Po odmowie reaktywowania Wydziału przez władze państwowe teologia mogła być wykładana jedynie w Wyższym Seminarium Duchownym, które rozpoczęło swą działalność we Wrocławiu w październiku 1947 roku.

Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego wyrosła z Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu. Powstała na bazie księgozbioru konwiktów teologicznych przedwojennego seminarium duchownego, mieszczącego się w budynku Collegium Georgianum przy pl. Katedralnym 14. w 1947 roku z gruzów gmachu seminaryjnego wydobyto ok. 15.000 woluminów. Natomiast księgozbiór alumnatu, znajdującego się na wrocławskich Karłowicach (obecna ul. Przybyszewskiego) – tzw. Collegium Alberinum – najprawdopodobniej został zniszczony przez wojska radzieckie w 1947 roku lub rozszabrowany²¹.

Od 1947 roku podjęto prace nad uzupełnianiem zbiorów biblioteki, zwłaszcza o książki polskie²². Udało się zorganizować niewielką czytelnię polskich książek teologicznych. Po likwidacji niższego seminarium duchownego Biblioteka otrzymała duży zbiór polskiej literatury beletrystycznej.

W 1958 roku rozpoczęto prace nad reorganizacją Biblioteki, przy poparciu i zaangażowaniu ówczesnego rektora seminarium ks. dr. Pawła Latuska. Oprócz dużych zakupów w kraju i za granicą księgozbiór wzbogaciły liczne dary i zapisy testamentalne po zmarłych księżach. Rozpoczęto także porządkowanie i katalogowanie zbiorów.

Od 1970 roku nowy rektor WSD i Papieskiego Fakultetu Teologicznego, ks. prof. Józef Majka, kontynuował starania swego poprzednika. Dzięki ofiarodawcom zagranicznym

²¹ Witczak J.: *Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu w służbie akademickiej*. „EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” (35) 2002 nr 6. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/witczak.php>.

²² M.in. duży księgozbiór ascetyczny przekazał ojciec duchowny ks. Franciszek Sasiadek.

Biblioteka otrzymywała wszystkie liczące się teologiczne czasopisma niemieckojęzyczne oraz belgijskie i francuskie. Wzrastała liczba gromadzonych książek.

Obecnie Biblioteka posiada łącznie ok. 156.900 wol., w tym:

- ponad 124.700 wol. druków zwartych;
- 7.400 wol. starych druków;
- ponad 2.500 tytułów czasopism (21.760 wol.), w tym czasopism bieżących zagranicznych - 77 i krajowych - 120;
- 3.180 prac dyplomowych, magisterskich, licencjackich i doktorskich powstałych w PWT²³.

Tematyka księgozbioru obejmuje: teologię i filozofię chrześcijańską, historię Kościoła, religioznawstwo. Gromadzone są także materiały z zakresu historii, socjologii, psychologii, pedagogiki, historii sztuki, muzykologii i językoznawstwa oraz literatura związana z działalnością Kościoła.

Od początku lat 90. trwają prace związane z komputeryzacją Biblioteki. w 1992 r. rozpoczęto komputerowe opracowanie i katalogowanie druków zwartych i czasopism w programie MAK.

Biblioteka PFT i MWSD jest członkiem-założycielem Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Uczestniczy także w porozumieniu bibliotek naukowych Wrocławia w sprawie wzajemnego udostępniania zbiorów.

BIBLIOTEKA NAUKOWA KSIĘŻY JEZUITÓW W KRAKOWIE

Biblioteka Naukowa Księży Jezuitów w Krakowie jest ważnym ośrodkiem badawczym działającym przy Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum”²⁴. w jej skład wchodzi zbiory Biblioteki Pisarzy oraz Biblioteki Filozoficznej. Oba

²³ Por. <http://www.pft.wroc.pl/pft/bg/> (19.07.2002).

²⁴ W 1999 r. Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego w Krakowie przekształcono w Wyższą Szkołę Filozoficzno-Pedagogiczną, posiadającą dwa wydziały. Por. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, dekret z dnia 7 maja 1999 r., Prot. Nr 400/99.

księgozbiory liczą razem ok. 370.000 woluminów książek oraz 525 tytułów czasopism bieżących²⁵.

Biblioteka Pisarzy powstała w 1872 r. na potrzeby redakcji pisma „Apostolstwo Serca Jezusowego” (późniejszy „Posłaniec Serca Jezusowego”) wydawanego przez ks. Stanisława Stojałowskiego SI oraz redakcji Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy. Księgozbiór Biblioteki Pisarzy obejmował początkowo popularne broszury i miesięczniki o tematyce misyjnej oraz społeczno-kulturalnej. z czasem powiększono go poprzez zakupy, dary oraz egzemplarze książek nadsyłanych do recenzji. Biblioteka gromadziła encyklopedie ogólne, słowniki, wydawnictwa źródłowe oraz publikacje z zakresu teologii, filozofii i historii Kościoła. Podczas II wojny światowej jej zbiory doznały znacznego uszczerbku. Obecnie liczą ok. 220.000 woluminów (ok. 160.000 tytułów) oraz prawie 2.000 tytułów czasopism²⁶.

Wyodrębniony zbiór w Bibliotece Pisarzy stanowi tzw. Biblioteka Prowincji²⁷ - prawie 20.000 druków cennych dzieł polskich i obcych. Znajdują się tu m.in.: część księgozbioru Józefa Kalasantego Szaniawskiego, książki z dawnych bibliotek jezuickich w Austrii, wiele rzadkich druków z Połocka. w 1980 r. utworzono w Bibliotece Pisarzy dział rękopisów i zbiorów graficznych.

Bezcenną kolekcją Biblioteki Pisarzy są fotokopie i mikrofilmy z dokumentacją archiwalną i biblioteczną dotyczącą dziejów jezuitów w Polsce, gromadzone od 70 lat przez jezuitów: Stanisława Bednarskiego, Eugeniusza Reczka, Bronisława Natończyka i Ludwika Grzebień²⁸. Pochodzą one

²⁵ *Biblioteka Naukowa Księży Jezuitów w Krakowie*. Red. A.P. Bieś, L. Grzebień. Kraków [2002].

²⁶ *Biblioteka...*, s. [3].

²⁷ W 1929 roku ks. Stanisław Bednarski SI zorganizował w Krakowie centralną Bibliotekę Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego, w której zgromadził na zasadzie depozytów stare druki ze wszystkich domów prowincji, oprócz Chyrowa.

²⁸ Por. Grzebień J.: *Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1975 t. 30 s. 223-278; t. 31 1975 s. 225-281.

przede wszystkim z Archiwum Rzymskiego Towarzystwa Jezusowego (Archiwum Romanum Societatis Jesu). Kolekcja zawiera także mikrofilmy niektórych rękopisów z Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie oraz rękopisy z innych polskich archiwów i bibliotek.

Osobna biblioteka powstała na użytek zakonnych studiów filozoficznych i teologicznych²⁹. Gdy w 1926 r. studia filozoficzne przeniesiono z Nowego Sącza do Krakowa; utworzono Bibliotekę Filozoficzną. Kierował nią ks. dr Franciszek Kwiatkowski SI. Od lat pięćdziesiątych Biblioteką kieruje ks. Czesław Michałunio SI. Biblioteka Filozoficzna gromadzi przede wszystkim literaturę filozoficzną, w tym zbiór czasopism obcojęzycznych, i liczy obecnie 150.000 woluminów³⁰.

BIBLIOTEKA TEOLOGICZNA "BOBOLANUM"

Biblioteka Teologiczna „Bobolanum” związana jest z działalnością Wydziału Teologicznego „Bobolanum” (Facultas Theologica Societatis Jesu „Bobolanum”). Gdy w 1926 r. jezuickie studia teologiczne zostały przeniesione z Krakowa do Lublina - „Bobolanum”, jako jezuicka uczelnia teologiczna, współpracowała z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. Współpraca ze strony jezuitów polegała na przygotowaniu profesorów oraz otwarciu konwiku dla kleryków diecezjalnych i zakonnych studiujących na KUL³¹. Nowe kolegium poświęcono bł. Andrzejowi Boboli.

W początkach działalności lubelskiego „Bobolanum”

²⁹ Jezuicki ośrodek filozoficzny w Krakowie uzyskał kościelne prawa akademickie od Kongregacji do Spraw Seminariów i Uniwersytetów w 1932 r. otrzymując status Wydziału. Wydział Filozoficzny OO Jezuitów w Krakowie został otwarty w 1985 r. (Por. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego. Prot. Nr 113/66/68), a w roku 1989 uzyskał prawa państwowe, co umożliwiło studia osobom świeckim i rozwój uczełni.

³⁰ *Biblioteka...*, s. [4].

³¹ Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995. Oprac. L. Grzebień SI przy współpr. zespołu jezuitów. Kraków 1996, s. 770.

obowiązywały dawne normy studiów teologicznych. w połowie 1931 r. powołano specjalną komisję, która przygotowała nowe statuty, dostosowane do wymagań konstytucji papieskiej „Deus scientiarum Dominus”. Zatwierdził je prowincjał Stefan Machnicki w 1931 roku. Statuty zostały opublikowane drukiem pt.: *Statuta Facultatis Theologicae*”.

Za zgodą Stolicy Apostolskiej Studium Teologiczne przemianowano w 1932 r. na Wydział Teologiczny³². Ze strony kościelnej Wydział Teologiczny został zatwierdzony na prawach wydziału 8 września 1932 r. przez Watykańską Kongregację Studiów Uniwersyteckich. Przez władze państwowe Wydział uznawany był również za uczelnię wyższą od 1922 r., co potwierdziło Ministerstwo Oświaty jeszcze w okresie powojennym 19 listopada 1946 r.

W okresie lubelskim Wydział Teologiczny „Bobolanum” ze szczególną troską dbał o swoje zbiory biblioteczne. Ich liczebność szybko rosła i wynosiła ponad 100.000 tomów³³. Szczególnie napływ nowych zagranicznych czasopism teologicznych sprawiał, że korzystało z niej wielu profesorów i studentów KUL, którzy w tym czasie posiadali jeszcze ubogi księgozbiór.

W okresie powojennym studia teologiczne odbywały się w Nowym Sączu i Starej Wsi, a w latach 1948-1952 w Krakowie. Ostatecznie w 1952 r. przeniesiono Wydział Teologiczny do Warszawy, do Domu Pisarzy Towarzystwa Jezusowego przy ul. Rakowieckiej 61. Tu też 1 1964 r. przewieziono bogaty księgozbiór lubelski, złożony dotąd w depozycie Biblioteki KUL³⁴.

³² Statut Wydziału Teologicznego, z niewielkimi tylko zmianami wprowadzonymi po wydaniu zarządzeń wykonawczych do Konstytucji „Deus scientiarum Dominus” z 1932 r. oraz opublikowaniu ogólnozakonnych statutów dla jezuickich wydziałów teologicznych i filozoficznych w 1934 r., obowiązywał przez cały czas istnienia Wydziału Teologicznego „Bobolanum” w Lublinie i w pierwszych dziesiątkach lat powojennych.

³³ Encyklopedia..., s. 770.

³⁴ W 1938 r. w Warszawie, w publicznej kaplicy, spoczęły relikwie św. Andrzeja Boboli. Nową świątynię św. Andrzeja Boboli poświęcono w 1988 r., a konsekrowano w 1991 r.

W 1998 r. powstał Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie, złożony z Sekcji św. Andrzeja Boboli „Bobolanum” (dawniej Wydział Teologiczny Towarzystwa Jezusowego) oraz sekcji św. Jana Chrzciciela (dawnie Akademickie Studium Teologii Katolickiej), erygowany przez Stolicę Apostolską 3 maja 1988 r. i uznany przez władze państwowe w 1989 r.

Biblioteka Teologiczna „Bobolanum” liczy obecnie 102.700 woluminów książek oraz 43.200 woluminów czasopism. Liczba tytułów czasopism bieżących wynosi 260³⁵. Gromadzi księgozbiór z zakresu teologii, filozofii, etyki, historii Kościoła, patrologii, społecznej nauki Kościoła, prawa kanonicznego³⁶. Znaczącą część księgozbioru (ok. 70 %) stanowią pozycje w językach obcych, głównie angielskim i niemieckim.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA UNIwersYTETU KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO

Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie powstała z chwilą powołania Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego 1 października 1999 r.³⁷ Poprzednio nosiła nazwę Biblioteki Głównej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie³⁸.

Dzieje i zasoby Biblioteki związane są nieodłącznie z historią Uniwersytetu. w powołanym przez Aleksandra i w 1816 r. Uniwersytecie Warszawskim istniało pięć wydziałów, wśród nich Wydział Teologiczny, zatwierdzony bullą papieża Piusa VII w 1818 r. Wydział został zamknięty w 1823 r., a w jego miejsce car Aleksander I dekretem z tegoż roku utworzył Seminarium Główne, powiązane jednak z uniwersytetem. w 1835 r., w następstwie zamknięcia Uniwersytetu, car Mikołaj

³⁵ Stan na koniec 2001 r. Dane uzyskane za zgodą Dyrektora Biblioteki.

³⁶ Informator na rok akademicki 2001/2002. Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie. Sekcja św. Andrzeja Boboli „Bobolanum”. Warszawa 2001, s. 10.

³⁷ Por. Ustawa z dnia 3 września 1999 r. o utworzeniu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. („Dziennik Ustaw” 1999 Nr 79 poz. 884).

³⁸ Nowy Uniwersytet dla Warszawy. Materiały z sympozjum w Akademii Teologii Katolickiej z dnia 09.11.1998 roku. Warszawa 1999, s. 9.

i przekształcił Seminarium Główne w Akademię Duchowną Rzymskokatolicką, która w 1867 r. została zamknięta przez władze carskie. We wznowionym w 1915 r. Uniwersytecie Warszawskim prawie od początku funkcjonował Wydział Teologii Katolickiej, zatwierdzony w 1920 r. przez papieża Benedykta XV. Decyzją Rady Ministrów z 2 sierpnia 1954 r. z Uniwersytetu Warszawskiego wyodrębniony został Wydział Teologii Katolickiej i utworzona Akademia Teologii Katolickiej.

Ważną placówką była biblioteka, dysponująca księgozbiorem głównym (13.913 wol.) i księgozbiorem zakładowymi (14.000 wol.). Zbiory stopniowo powiększono przez kupno i wymianę książek i czasopism³⁹. w 1966 r. księgozbiory zakładowe włączono do Biblioteki Głównej. Prowadzono dalsze prace nad katalogiem druków zwartych i czasopism oraz uruchomiono referat wymiany. Rozwój księgozbioru Biblioteki przedstawia Tab. 1.

Biblioteka Główna Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie		
Rok	Druki zwarte (wol.)	Czasopisma (wol.)
1954	17.913	
1972	92.207	11.047
1980	150.397	340 tyt.
1990	157.270	38.253
1996	161.088	40.839

Tab. 1. Liczebność księgozbioru Biblioteki Głównej ATK w Warszawie w latach 1954-1996

Obecnie Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego ma w swoich zbiorach :

- książki (152.322 wol.),
- czasopisma (45.343 wol.),

³⁹ Mandziuk J.: *Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie*. [W:] *Nowy Uniwersytet dla Warszawy : materiały z sympozjum w Akademii Teologii Katolickiej z dnia 09.11.1998 roku*. Warszawa 1999, s. 67-84.

- dokumenty audiowizualne (644 jedn.),
- stare druki (821 jedn.),
- rękopisy (4.244 jedn.),
- dokumenty kartograficzne (263 jedn.),
- mikroformy (183 jedn.)⁴⁰.

Biblioteka gromadzi księgozbiór o zakresie uniwersalnym ze specjalizacją: teologia, prawo kanoniczne, filozofia, archeologia, psychologia, historia, nauki społeczne, historia sztuki sakralnej, religioznawstwo, etyka.

Od 1995 r. Biblioteka uczestniczy w pracach Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Wykorzystuje komputerowy system biblioteczny MAK.

BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKICH WYDZIAŁÓW TEOLOGICZNYCH

Inną grupę bibliotek stanowią biblioteki wydziałów teologicznych powołanych w ostatnim czasie w niektórych polskich uczelniach wyższych. Ich stan posiadania ujmuje Tab. 2.

Nazwa uczelni	Rok utworzenia wydziału teologicznego	Liczebność zbiorów biblioteki wydziałowej	
		Druki zwarte (wol.)	Czasopisma bieżące (tyt.)
Uniwersytet im. A. Mickiewicza	1998	112.500	166
Uniwersytet Opolski	1994	100.000	544
Uniwersytet Śląski	2000	101.409	200
Uniwersytet Mikołaja	2001	60.000	150

⁴⁰ Por. „Informator o bibliotekach w Polsce”. Tryb dostępu: <http://193.59.172.222/info/info08.htm> (19.07.2002).

Kopernika			
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski	1999	135.345	138

Tab. 2. Charakterystyka zbiorów bibliotek uniwersyteckich wydziałów teologicznych⁴¹.

PODSUMOWANIE

Charakteryzując biblioteki uczelni kościelnych w Polsce stwierdzić należy, że znalazły się one w nowej sytuacji prawnej, wywołanej zmianami społeczno-politycznymi jakie miały miejsce w Polsce po roku 1989. Należy także zwrócić uwagę na rozwijającą się współpracę pomiędzy nimi (wprowadzenie bibliotecznych systemów komputerowych, ujednoczenie opracowania zbiorów, wzajemna wymiana doświadczeń, udział w pracach Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES).

W związku z powyższym, nowego znaczenia nabrały takie określenia jak: „biblioteka kościelna”, „biblioteka teologiczna” i „biblioteka wydziału teologicznego”. Dokładne zdefiniowanie tych pojęć oraz opracowanie typologii omawianych bibliotek wymaga ponownego rozważenia.

Należy zauważyć brak opracowań na temat bibliotek kościelnych w Polsce, które uwzględniałyby ich historię, charakterystykę zbiorów, organizację pracy bibliotecznej. W literaturze przedmiotu znaleźć można jedynie artykuły poświęcone wybranym bibliotekom i omawiające niektóre aspekty ich działalności.

Na uwagę zasługują także biblioteki seminariów duchownych, które przez wiele dziesięcioleci służyły studentom teologii i wypracowały własne metody pracy bibliotecznej (np. własne schematy klasyfikacji). Należy sądzić, że biblioteki te będą się rozwijać i nadal służyć adeptom wiedzy teologicznej. Warto zatem zbadać ich zasoby i metody pracy.

Powołanie wydziałów teologicznych na uczelniach państwowych przyczyniło się do powstania bibliotek wydziałów

⁴¹ Dane dotyczące wielkości zbiorów zamieszczono na podstawie informacji zebranych przez autorkę.

teologicznych. Niektóre z nich tworzone są na bazie zasobów bibliotek seminariów duchownych. w ten sposób powstała Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego, która pełni funkcję biblioteki wydziałowej⁴². w podobnych okolicznościach funkcjonuje Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, która korzysta z księgozbioru Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Toruńskiej im. Bł. W. Frelichowskiego i służy studentom całej uczelni⁴³.

Uniwersytety, jako uczelnie wyższe mające prawo nadawania stopni naukowych, pełnią funkcje naukowe i dydaktyczno-wychowawcze. "Informator Nauki Polskiej" za rok 2000 wymienia 15 uniwersytetów (oraz dwie filie: Filię Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie i Filię Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Rzeszowie)⁴⁴, z których 7 ma wydziały teologiczne⁴⁵. 7 czerwca 2001 r. powołano kolejne: Uniwersytet Rzeszowski oraz Uniwersytet Zielonogórski. Poza tymi placówkami działalność prowadzą również szkoły wyższe. We wspomnianym już "Informatorze Nauki Polskiej" wymienione zostały następujące wyższe szkoły teologiczne:

1. Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie,
2. Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie,
3. Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu,
4. Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie,
5. Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna "Ignatianum" w Krakowie.

⁴² Por. Warzachowska B.: *Stara biblioteka nowego wydziału Uniwersytetu Śląskiego*. „EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” (35) 2002 nr 6. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/warzachowska.php>.

⁴³ Na podstawie informacji uzyskanej w czasie rozmowy z Dyrektorem Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Toruńskiej.

⁴⁴ *Informator Nauki Polskiej*. T. 2a: *Institucje naukowe*. Wyd. 4 (XXVIII). Red. nacz. P. Gierycz [et al.]. Ośrodek Przetwarzania Informacji. Warszawa 2001, s. 5.

⁴⁵ W „*Informatorze Nauki Polskiej*” za rok 2002 wymieniono 9 wydziałów teologicznych: Wydział Teologiczny CAT, Wydział Teologiczny PAT, Wydział Teologiczny UAM, Wydział Teologiczny UKSW, Wydział Teologiczny UMK, Wydział Teologiczny UO, Wydział Teologiczny UŚ, Wydział Teologii KUL oraz Wydział Teologii UWM. Por. „*Informator Nauki Polskiej 2002*”. Wersja 2.2. Cop. Ośrodek Przetwarzania Informacji 2001, 2002.

Każda z wymienionych placówek posiada własną bibliotekę, która pełni ważną rolę w kształtowaniu dorobku naukowego a działalność jej ściśle związana jest z rozwojem uczelni. Przykład Biblioteki Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, gromadzącej zbiory dotyczące historii i teologii trzech tradycji kościelnych: ewangelickiej, prawosławnej i starokatolickiej, wskazuje na szeroki zakres oddziaływania biblioteki jako instytucji⁴⁶.

Akademickie biblioteki teologiczne służą studentom i pracownikom naukowym, pomagają w procesie dydaktycznym, dostarczają informacji wszystkim zainteresowanym czytelnikom.

Polecane adresy WWW:

<http://pater.kul.lublin.pl> - Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

<http://pat.krakow.pl/> - Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej

<http://www.pft.wroc.pl/pft/bg/biblioteka.html> - Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu

<http://www.jezuici.krakow.pl/bibl/i.htm> - Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”. Katalogi bibliotek

<http://www.bobolanum.edu.pl/> - Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie. Sekcja św. Andrzeja Boboli „Bobolanum”

<http://www.uksw.edu.pl/index.html> - Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

<http://www.thfac.poznan.pl/> - Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

http://www.uni.opole.pl/str_wydzteolog.htm - Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego

⁴⁶ Por. Łabryk M.: *Czy akademia może istnieć bez specjalistycznej biblioteki teologicznej?* „EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” (35) 2002 Nr 6. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/labryk.php>.

<http://www.institut-teolog.katowice.opoka.org.pl/bilioteka.htm> – Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Biblioteka

<http://www.uni.torun.pl/> - Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

<http://www.uwm.edu.pl/pl/> - Wydział Teologiczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego

<http://www.chat.edu.pl> – Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie